

PRIVATNA SIGURNOST KAO DIO GLOBALNOG SISTEMA ZAŠTITE I NAJPROFITABILNIJA USLUŽNA DJELATNOST DANAŠNJICE

Stručni članak

PRIVATE SECURITY AS PART OF THE GLOBAL SYSTEM OF PROTECTION AND ONE OF THE MOST PROFITABLE SERVICES TODAY

Professional Paper

Almir PUSTAHIJA
Emir GANIĆ

Sažetak

Zajednička preokupacija svakog društva, a naročito njegovog instrumentarija i svih njegovih komponenti sistematizovanih u zasebne cjeline je zadaća održanja optimalnog stanja sigurnosti. U radu se prikazuje mjesto i uloga privatnih sigurnosnih kompanija i pružanja sigurnosnih usluga u bosanskohercegovačkoj zbilji i dijelom u savremenom svijetu. Pružanje sigurnosti iz privatne perspektive i njena korespondencija sa globalnim sistemom sigurnosti u mnogome mijenja dosadašnji tradicionalni pristup kategorizacije sigurnosti uopšte. Dosadašnji ukupan uspon razvoja privatne sigurnosti, u mnogome se može vezati za industriju privatne sigurnosti, odnosno njenim naglim napredovanjem. Također, u radu se prikazuje odnos javne i privatne sigurnosti, tačnije praktični prikaz i stajališta koji su produkt dugogodišnjeg radnog iskustva u obje pomenute sigurnosne discipline. Pragmatični aspekt poimanja stanja, objektivno posmatranje i praćenje djelovanja i rada kompanija koje su zadužene za sigurnosne usluge u privatnom sektoru je neminovnost u savremenom sigurnosnom sektoru, odnosno njena realnost i produžena viza za budućnost. Isključivo se na taj način može postići razumijevanje postojećeg stanja u privatnom sektoru sigurnosti, i imati vizija za perspektivu najprofitabilnije uslužne djelatnosti današnjice.

Ključne riječi

javna sigurnost, privatna sigurnost, industrija privatne sigurnosti, realitet, pragmatizam, uslužna djelatnost

Abstract

A common concern of every society, especially of his instruments and all of the components systematized into separate entities, is maintaining optimum state of security. In this article we will outline the position and role of private security companies in providing security services in Bosnian reality and in the modern world. Providing security from a private perspective and its correspondence with the global security system greatly changes the current traditional approach to categorizing security in general. So far a total developmental ascent of private security, in many ways can be linked to the private security industry and its rapid progression. Also, the paper

shows the relationship between public and private security, namely a practical view and attitudes that are the product of many years of experience in both security disciplines. The pragmatic aspect of understanding the situation and objective observation and monitoring of performance and operation of companies that are in charge of security services in the private sector is inevitable in modern security sector, it's a ticket to the future. Only in this way we can gain an understanding of the current situation in the private security sector and have a vision for future perspective of these profitable services.

Key words:

public security, private security, security industry, reality, pragmatic, service

Uvod

Da bi se objektivno sagledala sigurnosna situacija u jednoj državi i argumentovano o njoj govorilo, neophodna je analiza ukupne situacije na tom polju, što podrazumijeva različita empirijska i sociološka ispitivanja koja svakako obuhvataju ideju legaliteta kao paradigmatične i vrijednosne vodilje ljudskog življenja.

Analički pristup, te objedinjavanje teoretskog i praktičnog sagledavanja sigurnosnog problema današnjice ukazuje na multidisciplinarno definisanje i određivanje subjektivnih i objektivnih činilaca u sistemu kršenja propisa, te pokušaja da se što više djeluje preventivno u pokušaju sprječavanja istih.

Kriminal je često povezan sa nepostojanjem progresivnog društvenog identiteta i jasne socijalne orijentacije, pa tako analizi karaktera kriminala i njegovom uzroku treba prilaziti deduktivnim metodama. Kriminal se javlja kao devijacija uma individue, ali uz to je i posljedica društvenog stanja. Zbog toga se problem sigurnosti mora rješavati institucionalno, a ne putem rješenja koja ne ulaze u suštinu problema, dajući polovične rezultate. Zato treba djelovati na prevenciji kriminaliteta kako bi posljedice bile što bezbolnije. Svaki pojedinac koji može učestvovati u kreiranju boljeg društva od izuzetne je važnosti u uspostavljanju zdravog lanca u kome će univerzalne vrijednosti ljudskog življenja biti sveprisutni aksiom zdravog društva.

Porast nasilnih krivičnih djela i osjećaj nesigurnosti među stanovništvom koju policija sa svojim ograničenim brojem ljudstva ne može uvijek zadovoljiti dovodi do sve veće potrebe za uslugama sigurnosnih kompanija.

U jeku borbe za pristojan nivo sigurnosti prosječnog građanina, privatna sigurnost se javlja kao sektor uslužne djelatnosti koja popunjava praznine koje je praktična primjena pozitivnog prava ostavila u konkretnim situacijama kada je potrebno hodati po liniji sive zone.

U tom smislu možemo govoriti o situacijama kada intervencija državnih organa izgleda kao jedan hladni aparat koji se samo kruto drži zakonom propisanih djelatnosti i ne obraća puno pažnju na osjećaj nesigurnosti koji se javlja kod žrtava izvršenja krivičnih djela. Viktimološki pristup zahtijeva puno više razumijevanja i saosjećanja sa žrtvama.

U tom smislu veliku ulogu igra prevencija u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog djela.

Kada se obratimo policijskim strukturama sa ovakvim tvrdnjama, oni nas percipiraju kao osobe koje su sklone pretjerivanju i umišljanju opasnosti obzirom na stresnu situaciju kroz koju smo prošli, i događaje koje smo doživjeli. Takav stav vjerovatno dolazi iz iskustva koje policijski službenici stižu u svom radu, a koji ostavlja malo prostora za humanost i altruizam. Kada jednom budemo žrtva pljačke, razbojništva ili nekog drugog nasilnog krivičnog djela, sasvim je realno da steknemo osjećaj nesigurnosti i da zahtijevamo dodatne mjere sigurnosti kako nam se to ne bi više dogodilo.

Realitet i pragmatizam u sektoru privatne sigurnosti

„Posmatrajući sa politološkog i državno–pravnog aspekta privatna sigurnost je specifičan i dinamičan sistem društvene kontrole, koji u cilju osiguranja višeg stepena individualne sigurnosti građana, ali i ekonomskih interesa, poduzima politički aparat jedne društveno političke zajednice, na način da se odrekne dijela monopola na sektoru javne sigurnosti, te ga na komercijalan način, kao privrednu djelatnost, prepusti pojedincima, agencijama i kompanijama, istodobno ograničavajući domen njihovog djelovanja na polju sektora sigurnosti donošenjem zakonskih rješenja i podzakonskih akata, kao i ustanovljavajući kodeks etičko–profesionalnog ponašanja uposlenika u sektoru privatne sigurnosti, dok sa sigurnosnog aspekta sistem privatne sigurnosti jedne države predstavlja sveukupnost djelovanja i odnosa pojedinca, agencija i kompanija kojima je od strane države dopuštena komercijalizacija jednog dijela sektora sigurnosti, a koji obuhvata svih pet nivoa koncepta privatne sigurnosti, ali i države koja zakonskim rješenjima stavlja pod kontrolu i nadzor one pojedince i institucije koji se uključuju u aktivnosti zaštite sigurnosti, kao i stroge etičko–profesionalne principe i standarde koji su obvezujući za sve koji su uključeni u ovaj sistem“ (Ahić, 2009, s. 49).

„Privatna sigurnost obilježava se kao grana sigurnosti koja organizovanim samostalnim ili zajedničkim sistematskim i planskim djelovanjem putem pojedinca, organizacija, privatnih ili profesionalnih kompanija, osigurava ličnu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih visoko pozicioniranih ličnosti, prostora, poslovanja, a koji nisu u nadležnosti državnih organa“ (Kržalić, 2009, s. 10).

Angažovanje agencija za zaštitu ljudi i imovine kao segmenta privatne sigurnosti se u modernom demokratskom društvu javlja kao prva opcija u procesu dodatne sigurnosti. U vremenu u kojem je vrijeme najvrijedniji artikal za prodaju, prosječan građanin pokušava da riješi svoje probleme što brže i efikasnije. Ovdje dolazi do izražaja izreka „*svako je majstor svog zanata*“, pa stoga i u poslovima sigurnosti, posebno lične sigurnosti, jer sasvim je prirodno da želimo samo najbolje za sebe, svoju porodicu i imovinu.

Naredni korak koji možemo preduzeti jeste angažman agencija za zaštitu ljudi i imovine, kao i upoznavanje sa ponudom koja je na raspolaganju u tom momentu. Važan segment bile bi i preporuke koje možemo dobiti od već postojećih korisnika takvih usluga. Sve informacije koje se prikupe prilagođavaju se konkretnoj situaciji i zatim angažujemo određenu agenciju. Potpisuje se ugovor u čijoj sadržini su naznačena prava i obaveze agencije kao i korisnika usluga. Dobivanjem ovakve usluge konačno stičemo dojam da neko brine o našoj sigurnosti.

Porastom broja stanovnika u gradovima, razvijanjem društva u tranziciji, prelazak iz so-

cijalističkog u kapitalističko državno uređenje nosi svoje negativne odraze na društvenu sliku i međusobne odnose. Kompanije različitih djelatnosti se formiraju i propadaju, stanovništvo ostaje bez posla i sredstava za život, što donosi sociopatološke pojave alkoholizma, narkomanije i dr., a u konačnici dolazi do učestalih vršenja krivičnih djela, kao i stvaranja negativne atmosfere u društvu. Također, rezultat toga je i formiranje različitih slojeva u društvu, koji su međusobno suprotstavljeni i imaju različite sisteme vrijednosti. Ovakav odnos pretvara se u formiranje više-godišnjeg statusa i poimanja da je normalno uzeti nešto što je tuđe i vršiti nasilje nad onim koji su slabiji. Sa druge strane nalazi se društvo koje se formira na realnim društvenim odnosima, društvo u kojem se živi i radi poštujući propise i običaje koji su standard savremenog društva, a koji imaju za cilj red u zajednici.

Ovakvo društvo je konstantno izloženo narušavanju harmonije od strane onih koji obitavaju na drugačiji način i daju sebi za pravo da ugrožavaju sigurnost ostalih građana, koji poštuju pravne norme društva u kojem žive. U pravno-socijalno uređenim društvima, sigurnosne strukture su one koje trebaju da regulišu ovakva dešavanja, ali kada ta regulacija izgleda kao sve drugo osim regulacije, onda se građani dovode pred dilemu, da li uzeti pravdu u svoje ruke i učiniti nešto zbog čega će biti odgovorni pred zakonom ili će posegnuti za alternativnim načinima zaštite koji su ujedno regulisani zakonskim odredbama.

Bilo bi sasvim realno očekivati da zdrav razum uvijek nadvlada i da se odabere alternativni način zaštite života i imovine, ali se dese i neželjene stvari, pa se zbog tog odjeka nesigurnosti zapitamo zašto postoji i egzistira sistem javne sigurnosti?

Posmatrano sa aspekta sadašnjice, kao i činjenice koje govore u prilog tome, nameće se mišljenje da je bosanskohercegovačka sigurnosna situacija nezadovoljavajuća¹.

Uzimajući u obzir navedeni aspekt, potražnja za privatnim sigurnosnim uslugama doživjela je svoj procvat i nastavlja da se svakodnevno širi. S tim u vezi imamo i ekspanziju tehničke opreme koja se proizvodi i distribuira, a koja prati zahtjeve tržišta u sprječavanju negativnih pojava. U ovom trenutku možemo slobodno govoriti o industriji koja je u konstantnom porastu i koja, takoreći, evoluira u skladu sa zahtjevima tržišta.

Obzirom na pozitivne zakonske propise kao i na činjenicu da privredni subjekti i štice osobe koriste usluge privatne sigurnosti, a prema podacima Federalne uprave policije ipak su povećani iznosi novčanih sredstava koji su otuđeni u 2013. godini u sljedećim slučajevima, dok sredstva izvršenja krivičnih djela u najvećem procentu otpadaju na vatreno oružje (42%), hladno oružje (19%), i fizičku snagu (14%) (Federalna uprava policije, 2013):

¹ Na osnovu izvještaja o stanju sigurnosti Federalne uprave policije iz 2013. godine primjećujemo da je najveći trend porasta kriminaliteta evidentiran na imovinskim deliktima. Od ukupnog broja povratnika u vršenju krivičnih djela 55,7% čine povratnici u izvršenju iz pomenutih krivičnih djela. U 2013. godini registrovano je 938. krivičnih djela razbojništva i razbojničkih krađa, više za 43. djela (ili 4,8%) nego u 2012. godini, za koja je prijavljeno 431. lice, među kojima je 52. maloljetnika, kao i 239. povratnika u vršenju ovih krivičnih djela. Također, važno je apostrofirati da ni pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova nisu imuni na izvršenja krivičnih djela, jer po prikazanom iz izvještaja primjećujemo da je za 2012. god. broj izvršilaca iz te kategorije iznosio 33. pripadnika, dok za 2013.god. taj broj je bio 38., što je više za 15,2 % u odnosu na prethodnu godinu (Federalna uprava policije, 2013).

- Banke 10.000,00 KM²,
- Apoteke 22.169,00 KM,
- Zlatare 195.645,00 KM,
- Benzinske pumpe 149.308,00 KM,
- Privredni subjekti 366.983,00 KM,
- Kladionice 155.903,00 KM³,
- Osobe 189.633,00 KM,
- **Ukupno** 1.089.641,00 KM.

Iako ne postoje egzaktni pokazatelji, kao ni statistički parametri, rukovodni službenici agencija za zaštitu ljudi i imovine iz Federacije Bosne i Hercegovine ističu da se Uredba o mjerama zaštite finansijskih institucija⁴ sa minimalnim nedostacima provodi u skladu sa Zakonom o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, da nema bitnih prepreka za sprovođenje iste, ali i da samo postojanje i provođenje Uredbe nema značajno bitan uticaj na izvršenja krivičnih djela vezanih za pomenutu Uredbu u odnosu na subjekte koji su obuhvaćeni istom⁵.

² U Federaciji Bosne i Hercegovine na snazi je Uredba o mjerama zaštite finansijskih institucija koja je prvobitno stupila na snagu 2009.godine (Službene novine FBiH br. 18/09), a nakon toga je doručena 2012. godine (Službene novine FBiH br. 24/12). Ovom uredbom utvrđuju se mjere zaštite finansijskih institucija koje posluju gotovim novcem, vrijednosnim papirima i dragocjenostima. Mjere zaštite provode se kao fizička ili tehnička zaštita ili zajedničkom primjenom fizičke i tehničke zaštite na način utvrđen ovom uredbom, Zakonom o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine. Član 10. Uredbe o mjerama zaštite finansijskih institucija (Službene novine FBiH br. 24/12) nalaže da finansijske institucije i pravna lica koja su svrstana u I kategoriju (banke, štedionice i centri javnih poštanskih operatera - davaoci poštanskih usluga), dužni su u objektima u kojima posluju gotovim novcem, vrijednosnim papirima i dragocjenostima osigurati mjere zaštite i to: protivprovalne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma; protivprepadne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma; neprekidni videonadzor sa mogućnošću pohranjivanja videozapisa; druge oblike tehničke zaštite i fizičku zaštitu.

³ Finansijske institucije i pravna lica koji su svrstani u III kategoriju (mikrokreditne organizacije, mjenjačnice, kasina i kladionice koje nisu u sastavu Lutrije Bosne i Hercegovine i javna komunalna preduzeća koja za naplatu svojih usluga posjeduju uplatno-isplatna mjesta), dužni su u objektima u kojima posluju gotovim novcem, vrijednosnim papirima i dragocjenostima osigurati mjere zaštite i to: protivprovalne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma, protivprepadne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma, neprekidni videonadzor sa mogućnošću pohranjivanja videozapisa. Osim navedenog treba istaći i još jednu skupinu finansijskih institucija koja ulaze u II kategoriju (poslovnice javnih poštanskih operatera, davaoci poštanskih usluga i Lutrija Bosne i Hercegovine sa svim svojim objektima), član 7. Uredbe o mjerama zaštite finansijskih institucija (Službene novine FBiH br.24/12), dužni su u objektima u kojima posluju gotovim novcem, vrijednosnim papirima i dragocjenostima osigurati mjere zaštite i to: protivprovalne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma, protivprepadne sisteme sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma, neprekidni videonadzor sa mogućnošću pohranjivanja videozapisa i druge oblike tehničke zaštite.

⁴ Uredba o mjerama zaštite finansijskih institucija, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 18/09, 24/12.

⁵ Dana 29. i 30.11.2014. godine obavljani su nestruktuirani intervjui sa rukovodnim službenicima nekoliko privatnih sigurnosnih agencija iz Federacije Bosne i Hercegovine, (zbog zaštite prava ispitanika nećemo otkrivati o kojim se rukovodnim službenicima i agencijama radi). Tom prilikom došli smo do saznanja da se provođenje Uredbe o mjerama zaštite finansijskih institucija (Službene novine FBiH br. 24/12), ogleda u tome da se većina klauzula poštuje, iako su u par primjera istaknuti i nedostaci u protivprepadnim sistemima sa centraliziranom dojavom i nadzorom alarma u III kategoriji finansijskih institucija i pravnih lica. (Pojedine kladionice koje nisu u sastavu Lutrije Bosne i Hercegovine nemaju u funkciji ili ne posjeduju tzv.

inspekcijski nadzor nad provođenjem Uredbe vrše Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova⁶.

U Republici Srpskoj po informacijama o stanju bezbjednosti za 2013. godinu, bilo je prijavljeno 6.596 krivičnih djela protiv imovine, što je za 4,9 % više nego u 2012. godini. Od tog broja prijavljenih djela razbojništava je bilo 124., dok se u dva slučaja razbojništva dogodilo ubistvo (Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, 2013).

Prema istim podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske najčešći objekti napada, broj napada i iznos novčanih sredstava koja su otuđena prikazani su na sljedeći način:

- Sportske kladionice su bile objekti napada u 28 slučajeva, a otuđeno je oko 22.430,00 KM,
- Samostalne trgovačke radnje su bile objekti napada u 27 slučajeva, iz kojih je otuđeno oko 22.850,00 KM,
- Benzinske pumpe su bile napadnute 23 puta, iz kojih je otuđeno oko 32.900,00 KM,
- Porodične kuće su bile objekti napada u 15 puta, a iznos koji je otuđen bio je oko 40.800,00 KM
- Banke su bile objekti napada u 3 slučaja, gdje je otuđeno oko 315.076,00 KM
- Pošte su također bile objekat napada u 2 slučaja, a iznos koji je otuđen bio je oko 138.800,00 KM

„Privatnu industriju sigurnosnog sektora predstavljaju privatne organizacije i korporacije, koje su, kao operativni elementi industrije, specijalizirane za izvršenje zadaća u obrambenom i sigurnosnom području do nedugo rezerviranih za institucije države. Njihovom pojavom otvorila se kompeticija u području koje je do nedavno predstavljalo monopol državnih institucija“ (Sajko i Mikac, 2009, s. 52).

Važno je naglasiti da postoje posebne djelatnosti⁷ unutar privatne industrije sigurnosnog sektora te ih je nemoguće vezati za jedan terminološki pojam zbog samog preplitanja između usluga koje pružaju, kao i tehnička sredstva i oprema⁸.

panik-alarm, kao i uređenje pregrada radnog prostora zaposlenika koji obavljaju poslove novcem, odnosno neprobojnim pregradama u visini etaže i protivprovalnim vratima od prostora koji su dostupni strankama i drugim licima). Razlog odsustva uređenja radnog prostora neprobojnim pregradama ... je u posljedica potencijalno mogućih talačkih kriza. Istaknuta je i sljedeća činjenica koja govori da objekti ovog karaktera, koji posjeduju fizičko osiguranje uključujući i objekte Lutrije BiH, u visokom procentu nisu objekti napada u smislu izvršenja krivičnih djela.

⁶ U članu 28., Uredbe o mjerama zaštite finansijskih institucija (Službene novine FBiH br. 24/12), decidno se napominje da Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova vrši inspekcijski nadzor nad provođenjem ove uredbe u sljedećim finansijskim institucijama i pravnim licima i to: 1) bankama, 2) Lutriji Bosne i Hercegovine i 3) javnim poštanskim operaterima - davaocima usluga, dok kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova vrše inspekcijski nadzor nad provođenjem ove uredbe u sljedećim finansijskim institucijama i pravnim licima i to: 1) mikrokreditnim organizacijama; 2) mjenjačnicama; 3) štedionicama; 4) kasinima i kockarnicama koji nisu u sastavu Lutrije Bosne i Hercegovine.

⁷ Djelatnosti (Protuprovalna zaštita; Protupožarna zaštita, Protuprepadna zaštita, Elektronička zaštita; Mehanička zaštita i dr.);

⁸ Pravilnik o tehničkim napravama, sredstvima i opremi koja se mogu koristiti za obavljanje poslova tehnič-

Posebno je zanimljiva djelatnost zaštitarskih agencija i kompanija u područjima gdje su ratni sukobi. Ovaj podsektor u ovom trenutku je najprofitabilnija grana poslovanja u privatnoj sigurnosti. Naravno ovom vrstom djelatnosti mogu se baviti samo kompanije koje posjeduju licencu za obavljanje ovakvog vida usluga i područja. Neke od djelatnosti koji se obavljaju su i osiguranje zvaničnika, diplomatskih misija i multinacionalnih kompanija u zonama visokog rizika.

Privatne sigurnosne kompanije u Bosni i Hercegovini ne mogu iznuditi licence za bavljenje prethodno navedenom vrstom osiguranja iz razloga što zakoni koji se primjenjuju u BiH, predviđaju licence isključivo za osnovne vrste zaštite (fizičku i tehničku)⁹. Uprkos tome nerijetko su osobe iz naše zemlje bez obzira na stečeno iskustvo, pretežno na poslovima fizičke zaštite zbog ekonomske situacije, i bez dodatnih specijalističkih edukacija u našoj zemlji, prinuđene tražiti angažman u stranim kompanijama, pa stoga država trpi gubitak kako na mikro, tako i na makro ekonomskom planu.

Kržalić (2007) navodi neke od savremenih oblika pružanja usluga u svijetu, koje se nude u ovom segmentu: stručno savjetovanje, obuka, obavještajna djelatnost, zaštita visokorizičnih objekata i postrojenja, osiguranje konvoja humanitarne pomoći i prijevoza roba visoke vrijednosti, i lična sigurnost za VIP osobe. Za navedene vrste djelatnosti potrebno je specijalističko osposobljavanje za anti-terorističko djelovanje, rukovanje raznim vrstama naoružanja, eksplozivima itd.¹⁰

Da bi uspješno kompletirali sliku koja je usko vezana za pružanje specifičnih usluga iz djelokruga sigurnosti, izdvojiti ćemo određene svjetske kompanije iz ovog domena:

- *Northbridge Service Group*, Britanska kompanija koja osim stručnog savjetovanja nudi i usluge obuke, pružanje operativne podrške, obavještajne podrške, podrške snagama zakona, strateškim komuniciranjem te učestvuju u humanitarnim operacijama. Korisnici usluga su vlade, multinacionalne korporacije, nevladine organizacije i prominentni pojedinci (*Northbridge Service Group*, 2014).
- *O’Gara*, je sigurnosna kompanija koja pruža usluge i obuku iz oblasti specijalne taktike, taktičke mobilnosti, izrade doktrina, nadzora i deminiranja, te druge usluge (*O’Gara*, 2014).
- Američka kompanija *Blackwater* u svojim aktivnostima u prošlosti bavila se uslugama osiguranja ključnih lokacija i glavnih ureda. Ovu vrstu zaštite većinom su radile osobe pod oružjem koji su državljani SAD-a (Kržalić: 2007, str. 20-21). Čuvali

ke zaštite, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 54/02, 66/03 - Tehnička sredstva i oprema (Detektorski uređaji; Alarmni sistemi (centralni uređaji); Sistemi kontrole i evidencija pristupa; Tehnička sredstva pri prijevozu vrijednosnih pošiljki; Sistemi za nadgledanje šticenog prostora -video nadzor; Komunikacijski sistemi i dr.).

⁹ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 78/08, 70/13; Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Republike Srpske, 4/12.; Zakon o agencijama za osiguranje osoba i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 27/04.

¹⁰ U Bosni i Hercegovini zakonski nije uređena edukacija kao ni osposobljavanje iz navedenih specijalističkih djelatnosti, tj. ne postoje subjekti i institucije koje bi pružale takvu vrstu usluge agencijama za zaštitu ljudi i imovine, odnosno osobama koje su zaposlene u pomenutim agencijama, već takvu vrstu obuke pojedinci koji odlaze u zone visokog rizika, dobivaju u stranim kompanijama u okviru njihovog djelovanja u inostranstvu.

su i štitili američke misije širom svijeta i postali su kompromitovani zbog dejstava u oružanim sukobima, te su zbog toga i promijenili ime 2009. godine u *Xe Services*. Ova firma se od 2011. godine zove *Academi*, i na svojoj web stranici kao usluge koje trenutno pružaju navode zaštitu infrastrukture, sigurnosti na moru, sigurnosne tehnologije, pružanje logističke podrške i obuke (Academi, 2014).

- *Hart Group*, kompanija koja je u sklopu svojih aktivnosti vršila obuku osoblja UN misije u Iraku (UNAMI) (Pingeot, 2014).
- *Armor Group* kompanija koja pruža usluge oružanog osiguranja (Perlo-Freeman i Sköns, 2008); Ujedno je i osiguravala američku ambasadu u Kabulu - Afganistan (Gambone i McGarry, 2014). *Armor grupa* je sada dio G4S grupe (Pingeot, 2012).
- *Global Risk Strategies International*, kompanija koja je nudila usluge savjetovanja i pomaganja Sekretarijatu zajedničkog izbornog upravljačkog tijela u Afganistanu (kojeg su sačinjavali afganistanski zvaničnici i UN savjetnici); preciznije rečeno, njihova uloga je bila da identificiraju i procijene potencijalna mjesta za registraciju glasača prije predsjedničkih izbora. Njihovi zadaci su uključivali i logističku podršku, obuku, sigurnosno savjetovanje i pomoć (Pingeot, 2012).
- *DynCorp* je kompanija koja pruža usluge obuke (Perlo-Freeman i Sköns, 2008). Navedena kompanija između ostalog bila je unajmljena da pomaže u mirovnoj misiji UN u BiH, uključujući i osiguravanje granica. Također su osiguravali bivšeg afganistanskog predsjednika Hamida Karzaia (pružali su usluge tjelesne zaštite), a od strane UN-a u više navrata bili unajmljeni u svrhu pružanja konsultantskih usluga (Pingeot, 2012).

Razumjevanje i perspektiva u odnosu javnog i privatnog

Država kao nosilac javnog sektora ostavlja prostor za funkcionisanje privatnih agencija za zaštitu, ali ga uređuje zakonom o obavljanju tih poslova. Samim tim pružanje ovakvih usluga istovremeno je pod lupom javnosti i državnih organa koja reguliše rad donošenjem pozitivnih propisa.

Ovakav odnos se ogleda u konceptu u kojem je osnovna tačka definisanje javnog.

Autor Pikin (Jones i Newburn, 1998, s. 23) ističe da postoje tri dimenzije javno-privatnog i to:

- Javno kao dostupno svima, vidljivo,
- Javno kao nešto što utiče na sve ili na većinu nas u posljedicama i
- Pojam javnog usmjerenja ili kontrole koji proizlazi iz ideje javne administracije i kolektivne države.

Sa fokusom na krivično pravo, Shapland tvrdi da javno privatna razlika leži u struktura-ma i agencijama krivično pravnog sistema, teritorijalno i taktički u javnom formalnom smislu znači društvena kontrola suprotno privatnom koje nema to značenje (Jones i Newburn, 1998, s. 14).

Javno i privatno su povezani pojmovi i uvijek se koriste u prikazivanju suprotnosti.

U tom smislu privatna sigurnost se može okarakterisati kao delegirana ovlast u oblasti sektora sigurnosti, koji inače predstavlja isključivi domen i monopol političkih struktura jedne države, odnosno državne zajednice kao takve u ruke pojedinca ili pojedinaca, a u skladu sa zakonskim rješenjima i ovlastima koja mu država dodjeli (Ahić, 2009, s. 45).

Ako posjedujemo imovinu koju je potrebno zaštititi, a za takvo nešto ne možemo tražiti zaštitu države ili nam se zaštita koju pružaju policijski organi čini nedostatnom, onda imamo mogućnost unajmljivanja privatnih kompanija koje se bave tim poslovima. U skladu sa vrijednošću dobara koja se trebaju zaštititi uzimamo i nivo usluge koja nam se nudi. Ovakav odnos u društvu je postao uobičajena praksa i potpuno je zamijenio odnos privatnog i javnog koji se u većini slučajeva nađe u potpunom nesporazumu, naročito zato što se često odgovornost javnog sektora za propuste svodi na interne sankcije koje nisu satisfakcija za klijenta koji je u materijalnom gubitku.

Kompanije privatne sigurnosti su tijela koja se pod pritiskom komercijalnog načina funkcionisanja povijaju i prilagođavaju u skladu sa zahtjevima korisnika. Tu ostaje veliki prostor za djelovanje u razvoju i kvalitetnijoj unutrašnjoj organizaciji, kao i na konstantan rad u obučavanju kadrova i unaprijeđivanju znanja.

Uvijek postoji prostor za napredak i uvijek se može više i bolje. Uposlenici rade individualno na svom stručnom usavršavanju i edukaciji, ali i same agencije povremeno organizuju niz aktivnosti koje podižu nivo ozbiljnosti i stručnosti u radu.

Izuzetno je važno da je ovaj sektor dobio jedan pozitivan imidž u globalnom pogledu na ovu djelatnost. Dugo vremena je vladalo mišljenje kako javnosti, tako i pojedinih rukovodnih kadrova u agencijama, da je za rad u zaštitarskim strukturama, isključivo bilo potrebno snaga i krupni fizički izgled osoba koji su bili potencijalni kandidati. U vremenu opšteg tehnološkog razvoja dolaze do izražaja vrijednosti planiranja, strategije, verbalne komunikacije, kao i korištenja materijalno-tehničkim sredstvima.

Prilikom angažmana kompanije/agencije od strane klijenata prvi bitan element je cijena usluge, koja u očima korisnika igra veliku ulogu, dok je kvalitet prividno u drugom planu i obično se očekuje da se to podrazumijeva. Posmatrajući retroaktivno, i iz praktičnih iskustava, znamo da se ogromna borba vodi između „niske satnice“ (Federalni zavod za statistiku, 2013)¹¹ rada i kvaliteta usluge koje nude kompanije za zaštitu ljudi i imovine, odnosno konkretno tehničke opreme koja se nalazi u ponudi.

Sljedeći korak u postupanju kompanija prilikom njihovog angažmana je „snimanje“ situacije na terenu i rad na ispunjavanju sigurnosnih obrazaca u kojima se prezentuje

¹¹ Na osnovu godišnjeg izvještaja i statističkih pokazatelja Federalnog zavoda za statistiku za 2013. godinu, prosječna neto plaća u zaštitarskom sektoru, odnosno segmentu zaštitnih i istražnih djelatnosti (Security and Investigation activities) u proteklih godinama iznosila je: Za 2008. godinu prosječna neto plaća iznosila je 397,00 KM, za 2009. godinu prosječna neto plaća iznosila je 406,00 KM, za 2010. godinu prosječna neto plaća iznosila je 403,00 KM, za 2011. godinu prosječna neto plaća iznosila je 398,00 KM, za 2012. godinu prosječna neto plaća iznosila je 381,00 KM.

Izvor: <http://www.fzs.ba/SG2013.pdf> (preuzeto 7.11.2014. godine), dok zbog poređenja ističemo da je u Republici Hrvatskoj po izvještaju Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske za 2012.god. prosječna neto plaća u zaštitnim i istražnim djelatnostima iznosila oko 790,00 KM (3113. kuna), a za 2013.godinu iznosila oko 765,00 KM (3012. kuna).

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Služba statistike tržišta rada (www.dzs.hr.)

pružanje usluga zaštite. Na osnovu tih činjenica formira se ponuda za konkretan nivo sigurnosti, tehničke opreme kao i ljudstva koji su potrebni u konkretnoj situaciji. Ponuđeni sistem zaštite se vremenom koriguje i dopunjava u skladu sa zahtjevima klijenta i realnim prijetnjama po sigurnost objekta.

Neuniformisani službenici privatnog sektora sigurnosti

Jedan od produktivnijih vidova pružanja usluge zaštite i ujedno učinkovitiji oblik suprotstavljanju kriminalitetu, s posebnim naglaskom na velike trgovačke centre, u kojima se prodaje znatna količina različitih roba i artikala, jeste rad zaštitara koji nisu uniformisani, a obavljaju posao direktnog nadzora nad robama i artiklima koje se nalaze u prodaji. U takvim uslovima je vrlo teško pratiti sigurnost prodaje CCTV (Closed-circuit television) kamerama, jer bez obzira na rezoluciju i kvalitet tehničke opreme uvijek postoje dijelovi štice objekta koji se ne mogu nadzirati kao ni fizički pokriti. Osim toga neposrednim opažanjima na terenu iskusen zaštitar može pretpostaviti da su određene osobe sumnjive i da imaju namjeru otuđiti pojedine artikle koji se nalaze u prodaji.

U ovom sistemu obavljanja poslova i zadataka izuzetno je važna dobra komunikacija između zaštitara u civilu i njegovih kolega u nadzornom centru kao i sa kolegama koji se nalaze na izlaznim dijelovima objekta. U sklopu predhodno navedenog aspekta zaštite moramo istaći nesumnjive prednosti sistema video nadzora.

„Prednosti sustava CCTV (Closed-circuit television) su (Damjanović i sar., 2005, s. 109):

- Ušteda na troškovima tjelesne zaštite, jer se pravilnim projektiranjem sustava zaštite može bitno smanjiti broj čuvara, a da to ne utječe na učinkovitost zaštite,
- Brži pristup do korisne informacije, koja omogućuje brže postupanje po protokolu u incidentnoj situaciji,
- Veća pouzdanost sustava zaštite u cjelini,
- Jednostavnija identifikacija počinitelja i veća baza dostupnih podataka, potrebnih za analizu događanja na štice objektu i
- Jednostavniji nadzor te upravljanje uređajima i procesima s mogućnostima veće centralizacije nadzora.“

Po podacima iz Finske, sitne krađe po maloprodajnim objektima zauzimaju prvo mjesto u godišnjim gubicima u iznosu oko 290 miliona američkih dolara (Mandić, 2004, s. 55). „Krađe u maloprodajnim objektima mogu se izvršiti putem poznatih i predvidljivih metoda koje se mogu smatrati *mehanizmima sitnih krađa u maloprodaji*.“

Poznate i predvidljive metode su (Mandić, 2004, str. 56-57):

- Izlaženje sa razotkrivenom (izloženom) robom,
- Izlaženje sa skrivenom robom,
- Krađa *uzmi i beži*,
- Zamena nalepnica i kontrolnih kodova sa cenom,
- Konzumiranje robe u samom objektu,

- Skretanje pažnje,
- Kooperacija sa zaposlenicima“.

S obzirom da izvršioi krivičnih djela ne mogu primjetiti odakle dolazi „nadzor“, zbog čega mogu izgubiti psihološku sigurnost i sigurnost kao takvu u pogledu izvršenja krivičnih djela, možemo pretpostaviti (iako je do egzaktnih podataka o tome teško doći) da je navedeni vid posebnih zaštitarskih aktivnosti djelotvoran u sprječavanju ovakvih devijantnih aktivnosti. Zaštitarske službenike koji obavljaju ovakve prikrivene zadatke na terenu potrebno je često rotirati na pozicijama i praviti određene zamjene kako bi se anonimnost održavala na visokom nivou.

Osim iznešenog važno je napomenuti da edukacija zaposlenika agencija za zaštitu ljudi i imovine mora predstavljati posebnu važnost, jer im omogućava da uoče i prepoznaju metode krađa kao i posebnu opremu koja se koristi u takvim prilikama od strane izvršioaca pomenutih krivičnih djela.

Divergencija industrije privatne sigurnosti i sektora privatne sigurnosti

Industrija privatne sigurnosti je sveobuhvatna grana kompanija koje pružaju usluge i proizvode u pružanju sigurnosti kao što su fizička, tehnička zaštita i alarmni sistemi. Sektor privatne sigurnosti je više podijeljen na dijelove koji se bave individualnim pitanjima kao što je sigurnost objekata, pratnja osoba, transport vrijednosnih pošiljki itd.

Privatne agencije/kompanije za sigurnost su zavisne od prodaje svojih usluga i robe. Prodaja usluga privatne sigurnosti uveliko podsjeća na prodaju bilo koje usluge u sektoru prodaje usluga za korisnike iz širokog spektra industrijskih kompanija kao i fizičkih lica.

Uspješnost prodaje povezana je sa kvalitetom usluge, cijenom, dostupnošću, marketingom, kvantitetom odnosa plaćeno – dostavljeno, te predanosti i ozbiljnosti u obavljanju radnih zadataka.

Kvalitet usluge je osnovi element u prodaji. Niko ne želi platiti za uslugu koja nije ispunila očekivanja i potražnju klijenta. U vremenu tržišne utakmice u kojoj se natječu svi koji žele svoje mjesto na terenu, klijent će se opredjeliti za one kompanije koje imaju reputaciju kvalitetnog pružanja usluga.

Ako kvalitet nije upitan, onda cijena diktira prihvatljivost. U ovom dijelu važna je sposobnost pružaoca usluge da osigura opremu, ljudstvo i uslugu tako da minimizira potrošnju kako bi bio konkurentan na tržištu. Ovdje moramo istaknuti da je važno ponašanje u okviru pravila, kodeksa, etičkih i moralnih normi, a koja nisu čest slučaj niti razlog za pohvalu na našem području.

Naredni element je dostupnost usluge u vremenskom, prostornom i svakom drugom pogledu. Vrlo bitno je biti dosljedan kada je u pitanju ponuda koja se prezentira klijentu. Tu se ogleda predanost i ozbiljnost u radu koja predočava sliku koja je važna za onoga ko želi uslugu zaštite, jer će u svakom narednom potezu tražiti slabost koja ga može pokolebati.

Pravni aspekt usluga privatne zaštite

Fizička zaštita, *de lege lata*, bliska je zaštita ljudi i imovine od uništenja, oštećenja, krađe i drugih oblika opasnog ili štetnog djelovanja na zdravlje i život ljudi, odnosno na imovinu i fizička zaštita lica u pokretu (bliska zaštita).

Tehnička zaštita organizuje se i provodi sredstvima na području šticeenog prostora, odnosno šticeenih jedinica i drugih objekata, kao i prilikom pratnje i osiguranja prijevoza šticeenih osoba, novčanih pošiljki, vrijednosnih papira i dragocjenosti.

U pružanju usluga privatne sigurnosti globalna podjela vrste usluga se vodi na pružanje fizičke i tehničke zaštite klijenata, mada je u najvećem broju slučajeva kombinacija obje vrste najčešće u primjeni. Privatni sektor sigurnosti u najvećem broju slučajeva zavisao je od količine pruženih usluga i cijene koja je postignuta pri samom sklapanju ugovora. Samim tim agencije za privatnu zaštitu su orjentisane na sveobuhvatno pružanje usluga fizičke i tehničke zaštite kako bi ostvarili kompletan profit.

U prilog tome govore i činjenice koje smo dobili prikupljanjem podataka deskriptivnom metodom na terenu, naravno unaprijed poznavajući konstelaciju određenih faktora funkcionisanja privatnih kompanija za zaštitu ljudi i imovine¹². Saznanja do kojih smo došli, zaista, s pravom potvrđuju tezu da je privatni sektor sigurnosti, između ostalog najprofitabilnija uslužna djelatnost današnjice. Međutim, postoje agencije koje se orjentišu na samo jednu vrstu pružanja usluga, kako bi što profesionalnije i potpunije obavili posao. Ovakve agencije su u znatno manjem broju, obzirom da visina cijene usluga diktira konkurentnost na tržištu, a kvalitet istih pada u drugi plan.

Fizička zaštita kao vrsta uslužne djelatnosti je najrasprostranjenija i za njom postoji najveća potražnja, ali je kao oblik pružanja sigurnosti slabije finansijski vrednovana u odnosu na tehničku zaštitu. Specijaliziranje za pružanje samo jedne vrste usluge donosi kvalitet u radu i kao oblik rada ima najrealniji izgled da postigne konstantu u ovoj oblasti. Nedostatak je taj što se za dopunu u pogledu tehničke zaštite mora angažovati druga kompanija što nerijetko dovodi do nedostataka u pogledu komunikacije i efikasnosti na terenu. Idealan oblik je pružanje samo jedne vrste usluge koja se u tim slučajevima radi bez izrazitih poteškoća, i gdje nema mnogo oscilacija u izvršavanju zadataka.

Rad na terenu je od izuzetne važnosti za formiranje strategije rada i djelovanja zaštitarskih agencija. Zapisnici koji se svakodnevno vode i uređuju daju mnoštvo informacija koje su od dragocjene vrijednosti za formiranje mjera koje su neophodne za preventivno djelovanje.

Informisanost u pogledu šticeenih objekata i osoba koje su klijenti, daje prostor da se donose odluke i kreativno prilazi rješavanju sigurnosnih situacija i smetnji koje se jav-

¹² Autori su dana 05.09.2014. godine obavili nestruktuirani intervju sa menadžerom jedne od privatnih sigurnosnih kompanija iz Bosne i Hercegovine, koja posjeduje poslovne jedinice širom zemlje, koja je u svojoj strukturi pružanja usluga sveobuhvatna i važi za respektabilnu kompaniju privatne sigurnosti (zbog zaštite prava ispitanika i prava kolega nećemo otkrivati o kojoj se kompaniji radi, niti imenovati ispitanika). Tom prilikom došlo se do saznanja da je u protekloj 2013. godini profit kompanije u kojoj je intervjuisani menadžer zaposlen, iznosio više od 2 miliona konvertibilnih maraka. Kako je naglašeno radi se o konačnoj (gotovom novčanom iznosu) finansijskoj dobiti koja je bila na raspolaganju vlasničkim strukturama dotične kompanije.

ljaju na terenu. Ponekad je potrebno situaciju riješiti i bez kontakta ili prisustva klijenta, jer može se desiti da je osoba izvan dometa. U tim situacijama važno je imati pripremljen nacrt postupanja kao i unaprijed osiguranu dozvolu osobe za postupanje i raspolaganje imovinom. Osoblje koje radi na terenu mora biti pravovremeno obaviješteno i upoznato sa situacijom.

Ključevi za pristup, nacrti objekata, informacije o prisustvu prepreka kao što su psi, posebna (blindirana) vrata itd. Sve to treba da bude evidentirano u dosjeima objekata koji se obezbjeđuju.

Ovakav način rada je pogodniji i za klijente u odnosu na intervenciju policije koja donosi i element javnosti u događaj, a nerijetko klijent želi maksimalnu anonimnost u pogledu sigurnosti i djelovanja na njegovoj imovini. Često se događaji pokazuju kao lažni alarmi, nespornosti ili kao situacije koje se ne mogu okarakterisati kao neka velika prijetnja po sigurnost.

U takvim situacijama anonimnost je vrlo bitna, kako se ne bi došlo do nepotrebne panike. Nepovredivost informacija o imovini koja se štiti je zagarantovana ne samo moralnim kodeksom već i ugovorom koji štiti korisnika od bilo kakve zloupotrebe informacija koje se odnose na imovinu koja se štiti. Agencija se obavezuje da će štiti interese klijenata u potpunosti i da će u slučaju štete po klijenta snositi punu odgovornost.

Ovo je još jedan od elemenata koji idu u prilog privatnog sektora u odnosu na javni sektor, jasno određivanje odgovornosti u pogledu na neželjene situacije i unaprijed definisan odnos između klijenta i pružaoca usluga. Javni sektor ima taj element favoriziranja od strane zakonodavca i još uvijek je osnovi nosioc sistema sigurnosti, ali privatni sektor sigurnosti sa sigurnošću preuzima određene dijelove u javnoj sigurnosti koji oduzimaju znatan broj osoba i materijalnih sredstava državi.

Zakonska regulativa ove vrste djelatnosti je od izuzetne važnosti za funkcionisanje i inkorporaciju privatnog sistema sigurnosti u globalni sistem sigurnosti. Privatna sigurnost ima svoje granice kada je u pitanju postupak provođenja zakona i ona ostaje na granicama provođenja radnji i postupaka koje je regulativa dodijelila policijskim službenicima.

Izuzetno važan preduslov za efikasno funkcionisanje privatne sigurnosti je zakonski okvir koji država pruža ovoj vrsti djelatnosti. Ovlaštenja, koja su etablirana, imaju svoj limit u pogledu provođenja zakona, ali važan dio poslovnih aktivnosti i dalje otpada na djelatnike u ovoj grani sigurnosti. Ovlaštenja koja se najčešće koriste u radu policijskih službenika, dodijeljena su sa određenim korekcijama i zaštitarskim agencijama, s tim da je ingerencija u konkretnim slučajevima u slučaju prisustva policije uvijek išla u korist javnih organa. U Bosni i Hercegovini prvi Zakoni o agencijama za zaštitu ljudi i imovine došli su u vremenskom periodu kada je u toj oblasti vladao opšti haos, tako da je bilo kakva zakonska regulativa bila bolja, od nepostojanja nikakve (u FBiH 2002. godine, Republici Srpskoj 2002. godine i Brčko distriktu 2004. godine), a tokom proteklih godina bilo je nekoliko izmjena i dopuna istih.

Posmatrajući elemente zakonske legislative Bosne i Hercegovine, primjećujemo da je ista regulisana trojako, odnosno u Federaciji Bosne i Hercegovine je na snazi Zakon o

agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine¹³, u Republici Srpskoj, Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti¹⁴, dok je u Distriktu Brčko, Zakon o agencijama za osiguranje osoba i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti¹⁵.

Pravne i fizičke osobe su po postojećim zakonima dužne organizovati zaštitu u skladu sa normativima kojima se ujedno uređuju uslovi u pogledu osnivanja agencija, njihovo djelovanje, uslovi za certificiranje, način poslovanja itd.

Pored Zakonskih odredbi postoje i drugi relevantni propisi, prvenstveno podzakonski akti kojima se uređuju mnoga važna pitanja privatne sigurnosti u FBiH. Izdvojiti ćemo neke:

- Pravilnik o knjigama evidencija koje vode agencije za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 54/02);
- Pravilnik o knjigama evidencija o agencijama za zaštitu ljudi i imovine koje vodi Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (Službene novine FBiH broj 54/02);
- Pravilnik o knjigama evidencija o agencijama za zaštitu ljudi i imovine koje vode kantonalna Ministarstva unutrašnjih poslova (Službene novine FBiH broj 54/02);
- Pravilnik o kriterijima za provjeru zdravstvene sposobnosti lica koja obavljaju poslove zaštite ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 65/09);
- Pravilnik o načinu organiziranja periodične provjere sposobnosti rukovanja oružjem, zdravstvene i psihofizičke sposobnosti zaposlenika agencija (Službene novine FBiH broj 60/09);
- Pravilnik o obliku i sadržaju službene iskaznice lica koja obavljaju poslove zaštite ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 16/09);
- Pravilnik o obrascima pojedinačnih akata koji se koriste za provođenje zakona o agencijama za zaštitu ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 54/02);
- Pravilnik o tehničkim napravama, sredstvima i opremi koja se mogu koristiti za obavljanje poslova tehničke zaštite (Službene novine FBiH broj 54/02, 66/03);
- Pravilnik o upotrebi fizičke sile i vatrenog oružja pri vršenju poslova fizičke zaštite ljudi i imovine (Službene novine FBiH broj 54/02);
- Pravilnik o uslovima obavljanja poslova pratnje i osiguranja novca, vrijednosnih papira i dragocjenih kovina i metala te načinu izdavanja i oduzimanja posebnog odobrenja za obavljanje tih poslova (Službene novine FBiH broj 54/02);

¹³ Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 50/02, i Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 78/08, 70/13.

¹⁴ Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Republike Srpske, 50/02, 92/05, 91/06, 4/12;

¹⁵ Zakon o agencijama za osiguranje osoba i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, 20/04, 27/04, 15/05 i 37/05.

U Federaciji Bosne i Hercegovine obuka¹⁶ se provodi po programu¹⁷ koji utvrdi federalni ministar unutrašnjih poslova, s tim što se u izradi i provođenju programa mogu angažovati naučne, istraživačke, visokoškolske i druge ustanove. Organizovanje i izvođenje obuke obavlja Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova¹⁸.

Agencija može obavljati poslove zaštite u skladu sa svojim nadležnostima samo na osnovu ugovora zaključenog u pisanoj formi s pravnim ili fizičkim licem. U ugovoru se precizno utvrđuju prava i obaveze ugovornih strana.¹⁹

Poslove zaštite obavljaju zaštitari neposrednim poduzimanjem mjera radi sprječavanja i otkrivanja štetnih pojava i protivpravnih radnji koje mogu nanijeti štetu imovini, odnosno ugroziti život ili tijelo osobe koja se štiti.²⁰

Zaštitari/čuvari koji obavljaju poslove zaštite mogu poduzimati zakonom dozvoljene mjere i sljedeće radnje (Udruženje menadžera sigurnosti u Bosni i Hercegovini, 2005. s. 17):

- Provjeriti identitet lica koja ulaze/izlaze iz šticećenog objekta ili prostora;
- Upozoriti lice da se udalji s prostora ili objekta koji se štiti;
- Spriječiti neovlašten ulaz u prostor koji se štiti;
- Zadržati lice koje je zatečeno u vršenju krivičnog djela na prostoru koji se štiti, do dolaska policije;
- Spriječiti neovlašten ulazak ili izlazak vozila ili lica s prtljagom iz čuvanog prostora, kao i obaviti pregled tih vozila i lica;
- Privremeno ograničiti kretanje licu u šticećenom objektu ili prostoru kada je to neophodno;
- Osigurati mjesto događaja do dolaska policije;
- Upotrijebiti fizičku silu;
- Upotrijebiti vatreno oružje u Zakonom predviđenim okolnostima.

Pravna lica u čijoj strukturi kapitala Federacija BiH ima vlasnički udio, odnosno kanton i općina, pravna lica koja se bave proizvodnjom, preradom, distribucijom i skladište-

¹⁶ U FBiH obuka se sastoji od 50 nastavnih sati, od toga 40 sati pripada teorijskoj obuci, dok 10 nastavnih sati pripada praktičnom djelu obuke.

¹⁷ Program obuke za obavljanje poslova fizičke zaštite ili tehničke zaštite i odgovorne osobe u agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine provodi se kroz Pravilnik o obuci radi sticanja sertifikata za obavljanje poslova fizičke zaštite ili tehničke zaštite i imovine kao i odgovorne osobe (Službene novine FBiH br.54/02), dok u Republici Srpskoj isti program se provodi kroz Pravilnik o obuci i načinu polaganja stručnog ispita za pripadnike fizičkog i tehničkog obezbjeđenja i privatnog detektiva (Službeni glasnik Republike Srpske broj 85/12).

¹⁸ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 70/13;

¹⁹ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 70/13; Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Republike Srpske, 4/12; i Zakon o agencijama za osiguranje osoba i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, 27/04.

²⁰ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 70/13.

njem nafte i naftnih derivata i gasa, koja se bave eksploatacijom izvorišta pitke i mineralne vode, proizvodnjom i distribucijom električne energije, koja proizvode, koriste i skladište radioaktivne eksplozivne i druge opasne i štetne materije, odnosno koja se bave čuvanjem arhiva i drugih stvari od izuzetnog značaja za nauku i kulturu, kao i novčarske institucije, dužna su organizovati službu zaštite.

Služba zaštite može se organizovati kao vlastita unutrašnja služba ili sklapanjem ugovora sa odgovarajućom agencijom.²¹ U navedenim slučajevima služba zaštite organizuje se posebnim aktom koji donosi nadležni organ pravnog lica. Tim se aktom utvrđuju konkretni poslovi fizičke ili tehničke zaštite, određuje se službeni prostor, objekti i imovina u kojima će služba obavljati svoje poslove, kao i unutrašnja organizacija te službe s ukupnim brojem čuvara i rukovodiocem službe.²² Izradom procjene ugroženosti objekata, imovine i lica, privredna organizacija, ustanova ili drugo pravno lice tj. subjekt utvrđuje različite oblike, interese i način ugroženosti lica i imovine kojom raspoložu kao i obim eventualno prouzrokovane štete.

U tom dokumentu neophodno je precizno opisati objekat sa svim elementima kao što su: putna komunikacija od i ka šticienom objektu, fizičke karakteristike, djelatnost kojom se bavi, predmet zaštite i na koji način se zaštita vrši, eventualni i mogući načini ugrožavanja i dr.

Na osnovu tako izrađenih procjena sačinjava se Elaborat o načinu (procedurama) zaštite ljudi i imovine. Tim aktom se precizira šta se želi zaštititi fizičkom, a šta tehničkom zaštitom. U skladu s tim donosi se plan obezbjeđenja sa utvrđenim brojem čuvara/zaštitara, čuvarskih/zaštitarskih pozicija, konkretnim zadacima za svaku radnu poziciju, način izvršavanja poslova i zadataka, tehnička sredstva, radnim vremenom zaštitarske službe, radnim vremenom uposlenika na šticienom objektu itd. Elaborat mora sačinjavati sve elemente koji utiču na sigurnost objekta, način međusobne komunikacije čuvara, sa dežurnim operativnim centrom, mobilnom interventnom patrolom, policijom, i sačinjen telefonski imenik u čijoj sadržini se moraju nalaziti brojevi policije, hitne pomoći, vatrogasaca, kao i odgovornih lica šticienog objekta. U zavisnosti od vrste zaštite potrebno je propisati postupke čuvara u slučaju napada, provalne krađe, požara, elementarne nepogode, eventualnog pronalaska eksplozivne naprave itd. Zaštitari/čuvari moraju biti upoznati sa postupcima koje sadrži elaborat i koji im u svakom trenutku treba biti dostupan. Elaborat mora sadržavati procjenu ugroženosti objekta, sa konačnom ocjenom o visini i stepenu rizika ugroženosti šticienog objekta, zatim dužnostima i obavezama zaposlenika šticienog objekta, zaštiti informacija, opšta i posebna prava pripadnika privatnih sigurnosnih kompanija itd.

Centar veze (nadzorni centar, dojavni operativni centar, dispečerski centar) kao važan element u komunikaciji i radu sigurnosnih agencija, kako privatnih tako i javnih, usmjeren je ka uvezivanju komunikacija i veza među subjektima koji su relevantni u sistemu sigurnosti. Od izuzetne važnosti je da protok informacija bude nesmetan i

²¹ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 78/08.

²² Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 78/08.

pravovremen kako bi se zadaci i poslovi mogli efikasno i kvalitetno obavljati. Osobe koje imaju zadatak koordinacije u centrima veze moraju poznavati kako sistem rada zaštitara na terenu tako i tehnička sredstva koja se koriste na svakom šticeenom objektu. U svakom trenutku trebaju imati „na vezi“ odgovorno lice, mobilne interventne patrole (ekipe) sigurnosnih agencija, kao i lokalnu policijsku stanicu kako bi se pomenutim subjektima pružila relevantna informacija koja se tiče konkretnog događaja ili situacije na terenu.

Tehnička zaštita je po prirodi posla specifična i zahtijeva visok nivo profesionalizma u pristupu i radu sa klijentima. Agencije se uglavnom obavezuju na komunikaciju sa klijentima i nakon ugradnje/postavke tehničke opreme u slučajevima servisa ili pružanja sigurnosnih informacija. Specijaliziranje rukovanja tehničkom opremom je veoma tražena djelatnost, obzirom da se u javnom sektoru ne pridaje velika pažnja u obučavanju kadrova za ovu vrstu djelatnosti. Nerijetko sigurnosne strukture iz javnog sektora primorane su da angažuju i da koriste usluge privatnih kompanija za tehničku zaštitu.

Poslovi tehničke zaštite se obavljaju putem tehničkih sredstava za spriječavanje protuprovalnih, kao i protupožarnih radnji koje su usmjerene prema osobama ili imovini koja se štiti. U tom smislu koristi se protivprovalna, protivprepadna i protivdiverzijska tehnika, zaštita ljudi i čovjekove okoline, zaštita podataka i dokumentacije, zaštita nedopuštenog pristupa u šticeene prostore i objekte, zaštita od unošenja eksplozivnih, jonizirajućih i drugih opasnih tvari, zaštita od iznošenja, otuđenja šticeenih predmeta, stvari, zaštita putem videonadzora, zaštita prilikom obavljanja poslova osiguranja pratnje, prijevoza i prijenosa novca, vrijednosnih papira i dragocjenosti, zaštita pohranjenih podataka prikupljenih u toku obavljanja poslova tehničke zaštite, zaštita od požara putem tehničkog sistema dojava (vatrodojava) u skladu sa propisima koji se odnose na sistem vatrodojave²³.

Tehnički sektor agencija čine osobe koje su specijalizovane za obavljanje tih vrsta djelatnosti. Tehnički poslovi i zadaci spadaju u domen rada na terenu i koordinacije djelatnosti iz centra veze. Upravo ova koordinacija je ključna kada su u pitanju razlike koje se traže u odnosu na javni sektor sigurnosti. Odgovornost u primanju i prosljeđivanju informacija je prioritena u privatnom sektoru. Obaveza povezivanja zaštitara na terenu sa konkretnom situacijom i događajem na koji je potrebno reagovati je prioritet koji donosi određenu težinu.

Oprema koja se koristi je prilagođena stepenu sigurnosti potrebnom da se određeni objekat učini maksimalno sigurnim. Kvalitet opreme zavisi od zahtjeva klijenta i to je ono što ovom sektoru sigurnosti daje jednu drugu dimenziju u pogledu na javni sektor. Ako želimo da imamo CCTV kameru koja ima vrhunske performanse, onda za takvu kameru moramo izdvojiti određenu svotu novca, i imati ono što smo zahtijevali, kada smo odlučili da nivo sigurnosti objekta podignemo na veći nivo.

U sektoru privatne sigurnosti nabavka tehničke opreme je limitirana potražnjom i zahtjevima klijenata, dok je u javnom sektoru nabavka opreme i materijalnih sredstava

²³ Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, 70/13.

limitirana budžetom koji je predviđen za nabavku iste. Ta činjenica stoji na putu kvaliteta opreme koja će se koristiti u određenom vremenskom periodu.

Privatna sigurnost se proteže tako široko da i javni organi i oni koji su u njima zaposleni po privatnoj osnovi nerijetko koriste usluge privatnih agencija, bilo da se to odnosi na tehničku ili fizičku zaštitu. Profesionalnim odnosom i ozbiljnošću u radu, agencije za zaštitu su stvorile sliku o sebi kao pouzdanim partnerima koji pružaju visok nivo usluga.

U poslovnim odnosima u modernom društvu od izuzetne je važnosti regulisanje svih elemenata tog odnosa. Uzrokovanje štete i pojava neželjenih situacija se svodi na minimum, i u konstelaciji tih odnosa niko ne želi da ima gubitak. Regulisanje odnosa je puno praktičnije kada se u ugovoru dviju strana definišu prava i obaveze koje se garantuju u slučajevima koji se mogu desiti. Angažovanje stručnjaka u određenoj oblasti, nabavka tehničke opreme, servisiranje i podrška u radu je ogroman posao, ako ga morate obavljati u sklopu djelatnosti koja i nema puno veze sa onom što obavljate, a potrebna vam je zbog sigurnosti imovine.

Rezimiraćemo da je angažman vanjskih saradnika u modernom društvu najracionalniji i najbezbolniji način da se ostvare pomenute usluge, a pritome se dobiva garancija za ono što klijent plaća. U ovakvom načinu funkcionisanja u društvu, našla je mjesto i privatna sigurnost kao oblik pružanja usluga. Ova vrsta sigurnosne uslužne djelatnosti je specifična obzirom da snosi veliku odgovornost za ono za šta je zadužena.

Dodatne specifičnosti privatne sigurnosti u zemljama Evropske unije

U pojedinim zemljama Evropske unije privatne zaštitarske kompanije obavljaju poslove regulacije parking prostora, evidentiranje kazni za nepropisno parkiranje, sprovođenje zatvorenika u kaznenim ustanovama, obezbjeđivanje zatvora sa blažim nadzorom, pa čak i pisanje prethodnih prijava za kršenje javnog reda i mira. Neke države otišle su toliko daleko, da se pripadnici zaštitarskih agencija i zakonski tretiraju kao policijski službenici u pogledu primjene ovlaštenja, te regulisanja radnog staža i beneficija u pogledu ostvarivanja prava. U Litvaniji i Latviji na primjer, pripadnici zaštitarskih službi imaju ovlasti da uhapsu osumnjičenog počinioca krivičnog djela zatečenog u izvršenju istog ili neposredno nakon toga, i da ga zatim predaju nadležnim policijskim organima (Nikač i Pavlović, 2012, s. 60).

Privatne kompanije su prisutne u podjeli budžetskog kolača i pripada im veliki dio istog. Države se rješavaju poslova koji ih opterećuju i angažuju kompanije koje će profesionalno obavljati posao, a koje su ugovorom odgovorne za dosljedno provođenje potpisanih obaveza. Ovo se pokazalo kao odlična odluka i predstavlja primjer za sve ostale koji ovu praksu još uvijek ne provode.

Također, organizacija sigurnosti se prepušta lokalnim zajednicama koje razrađuju plan postupanja u skladu sa događajima i zahtjevima zajednice koji se dešavaju u konkretnim periodima, i koje je potrebno prilagoditi načinu postupanja i korištenja tehničke opreme. Angažovanje osoblja može biti kolektivno i individualno u zavisnosti da li je potrebna agencija ili samo pojedinci koji mogu obaviti konkretan zadatak.

Zaštitar na fizičkom osiguranju mora imati važeći certifikat za obavljanje poslova fizičke

zaštite, koji izdaje odgovarajući državni organ. Nerijetko se u poslovima nađu osobe koje su neposredno prije toga obavljale poslove u policijskoj, vojnoj ili obavještajnoj službi, iako neke države uske regulative privatne sigurnosti (Portugal i dr.) takvu mogućnost isključuju na vremenski period od nekoliko godina za zadatke operativnog osoblja i menadžerstva (Confederation of European Security Services, 2011). Generalno posmatrajući pomenute osobe su itekako dobrodošle u sektor privatne sigurnosti zbog iskustva koje posjeduju i treninga koji su ranije prošli, iako moraju uspješno položiti i obuku koja je predviđena za zaštitare, kako bi svoja znanja i iskustva prilagodili u svom radu u novoj sredini. Za poslove koje obavljaju u potpunosti odgovaraju svojim profilom kao i iskustvom koje su sticali u prethodnim pozivima. Autoritativno postavljanje i čvrstina u nastupu su od izuzetne važnosti u poslovima privatne zaštite, a pomenute osobe ih posjeduju i spremne su da ih upotrebljavaju.

Zaključna razmatranja

Praktično djelovanje i vlastito iskustvo u strukturama sektora privatne sigurnosti implicira sljedeće zaključke. Nakon dugog perioda, ali i konkretnog suočavanja sa mnogim nedostacima u radu, može se reći da je došlo vrijeme za korjenitu promjenu pomenutih zakona i uvođenja niza drugih podzakonskih akata. Ovom procesu treba prići studiozno, sa dosta opreza i uvažavanja konkretnih iskustava osoba iz „*struke*“ koji se suočavaju sa problemima u funkcionisanju. Naravno, bilo bi utopijski očekivati da ovaj sektor bude idealno uređen, ali bar se može uložiti maksimalan trud, rad i zalaganje na njegovom poboljšanju. Težnje agencija za zaštitu ljudi i imovine je da se modernizuju i poboljšavaju u učinku, što je dovelo do situacije da se nesrazmjerno razvija realni i zakonski element. U ovakvoj konstelaciji odnosa najviše gubi država koja bi mogla racionalnim regulisanjem ove oblasti povećati broj prihoda, te bi iz ove djelatnosti mogla steći značajni dio finansijske dobiti. Na osnovu toga primjetne su informacije sa terena da je inspeksijski nadzor rada agencija za zaštitu neučinkovit, neadekvatan i na kraju nedostatan.

To neminovno dovodi do bogaćenja pojedinaca iz sektora privatne sigurnosti, odnosno agencija za zaštitu ljudi i imovine, koji imaju otvorena vrata i situaciju da manipulišu radnom snagom i izrabljuju uposlenike, kršeći njihova zakonom zagarantovana radna i socijalna prava. Kao rezultat toga imamo nezadovoljnog uposlenika, nedovoljnu uslugu prema klijentu, određene strukture u finansijskom gubitku itd.

Također je važno postaviti određene standarde u pogledu elementarnih sposobnosti kako pojedinaca tako i agencija u cjelosti. Tu prije svega treba podići kriterije u pogledu certifikacije osoblja i agencija za zaštitu ljudi i imovine. Nivo znanja kao i posjedovanje opreme je u uskoj vezi, stoga to treba uporedo i zahtijevati od pravnih lica koja su registrovana za obavljanje ovih poslova.

Kada su pojedinci u pitanju podjednako su važne fizička spremnost kao i praktično znanje koje jedan zaštitar posjeduje. Smatramo da pojedinačni kursevi nisu konačno rješenje kada je usavršavanje u pitanju. Proces edukacije i treninga bi trebao da bude kontinuirani proces koji bi se odvijao u sklopu agencija za zaštitu ljudi i imovine. Autonomnost u edukaciji je prije svega važna jer svaka agencija ima specifičan način funkcionisanja i prilagođavanja klijentima koji ih angažuju. Stručna lica koja djeluju u agen-

ciji trebaju da razrade plan i program djelovanja svog osoblja u skladu sa konkretnim zadacima sa kojim se suočavaju. Također, ovdje dolazi do izražaja činjenica da imamo osoblje koje treba samo dograditi ili sa istim otpočeti učenje od samog početka.

Za poslove fizičke zaštite su također potrebne osobe koje su orjentisane više taktički u pogledu rješavanja sigurnosnih problema. To su situacije koje je potrebno u najvećem broju slučajeva rješavati na verbalnom nivou. Specifičnost konkretnog djelovanja u pojedinim situacijama i na delikatnim radnim mjestima gdje se ne očekuje eskalacija i koja zahtijeva uljudno verbalno obraćanje i otklanjanje problema izdavanjem upozorenja i naređenja. Za ovu vrstu poslova najčešće se angažuju osobe koje imaju bolju edukaciju i komunikaciju koja uključuje i dobro poznavanje zakonskih propisa.

San svakog poslodavca je da uposlenik već posjeduje znanje, ali takvih je vrlo malo i uglavnom se proces mora raditi u kompletu. Znanje koje se prenosi uposlenicima je vrijednost i za takvo što treba odabrati osobe koje će doprinosti agenciji/kompaniji korištenjem tog znanja, a ne da ga koriste u negativnom smislu. Moralne vrijednosti, odnosno etičnost je nešto što se ne može učiti kada je određena osoba već formirana. Od velike je važnosti odabrati osobe koje po pretpostavci neće zloupotrijebiti stečeno znanje.

Rukovodni kadar agencija za zaštitu ljudi i imovine je važan element u funkcionisanju sektora privatne sigurnosti. Odluke koje se donose su vitalne i osjetljive, mogu donijeti veliki benefit i uspjeh, ali isto tako mogu napraviti nesagledivu štetu agencijama i cijelom sistemu privatne sigurnosti. Procentualno gledano, privatne agencije za zaštitu ljudi i imovine puno više pažnje pridaju izboru rukovodilaca i odgovornih lica, obzirom da je opstanak i egzistencija agencije direktno povezana sa učinkom i rentabilnošću. Smatramo da rukovodioci u privatnim agencijama za zaštitu ljudi i imovine trebaju da imaju obrazovanje koje je u skladu sa strukovnim opredjeljenjem, ali i iskustvo koje je potrebno kako bi se najracionalnije koristilo znanje koje se posjeduje.

Literatura:

- Academi (2014). Academi. Dostupno na: <http://www.academi.com>, preuzeto 30.11.2014.
- Ahić, J. (2009). *Sistemi privatne sigurnosti*. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije;
- Confederation of European Security Services (2011). *Private Security Services in Europe*. Dostupno na: [http://www.coess.eu/_Uploads/dbsAttachedFiles/Private_Security_Services_in_Europe_CoESS_Facts_and_Figures_2011\(1\).pdf](http://www.coess.eu/_Uploads/dbsAttachedFiles/Private_Security_Services_in_Europe_CoESS_Facts_and_Figures_2011(1).pdf), preuzeto sa 20.09.2014
- Damjanović F., Širec D., Delišimunović D., Klarić D., Stolnik D. i Orlović T. (2005). *Priručnik za izobrazbu i stručni ispit zaštitara i zaštitara tehničara*. Zagreb: Dvotočka;
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2014). Služba statistike tržišta rada. Dostupno na: <http://www.dzs.hr>, preuzeto 07.11.2014.

- Federalna uprava policije (2013). *Informacija o stanju sigurnosti za 2013. godinu*. Dostupno na: <http://www.fup.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/Kriminalitet-2013.pdf>, preuzeto 5.11.2014.
- Federalni zavod za statistiku (2013). *Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine*. Dostupno na: <http://www.fzs.ba/SG2013.pdf>, preuzeto 07.11.2014.
- Gambone, M. D. i McGarry, J. J. (2014). *A Wolf By the Ears: U.S. Policy Failures, Reform, and the Necessity of Private Military Security Contractors, 2003–2013*. Dostupno na: <http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2014/09/YJIA-WINTER-2014-VOL9-ISSUE1-ARTICLE3-Gambone-McGarry-025-039-FINAL.pdf>, preuzeto 30.11.2014.
- Jones, T. i Newburn, T. (1998). *Private security and public policing*. Oxford: Clarendon Press;
- Kržalić, A. (2007). *Privatna sigurnost*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH;
- Kržalić, A. (2009). *Stanje privatne sigurnosti u BiH*. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH;
- Mandić, J. G. (2004). *Sistemi obezbeđenja i zaštite*. Beograd: Fakultet civilne odbrane univerziteta u Beograd.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (2014). *Informacija o stanju bezbjednosti u Republici Srpskoj januar-decembar 2013*. Dostupno na: <http://www.mup.vladars.net/index.php?vijest=41&vrsta=statistike&stat=1>, preuzeto 6.11.2014.
- Nikač, Ž. i Pavlović, G., (2012). *Pravo privatne bezbednosti*. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija;
- Northbridge Service Group (2014). Northbridge Service Group. Dostupno na: <http://northbridgeservices.org>, preuzeto 30.11.2014.
- O´Gara (2014). O´Gara. Dostupno na: <http://www.ogarasecuritytraining.com>, preuzeto 30.11.2014.
- Perlo-Freeman, S. i Sköns, E. (2008). *The private military services industry*. Dostupno na: <http://books.sipri.org/files/insight/SIPRIInsight0801.pdf>, preuzeto 29.11.2014.
- Pingeot, L. (2012). *Dangerous Partnership Private Military & Security Companies and the UN*. Dostupno na: https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/GPF_Dangerous_Partnership_Full_report.pdf, preuzeto 29.11.2014.
- Pingeot, L. (2014). *Contracting Insecurity Private military and security companies and the future of the United Nations*. Dostupno na: http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/ngo_reports/global_policy_forum-contracting_insecurity.pdf, preuzeto 30.11.2014.
- Pravilnik o obuci i načinu polaganja stručnog ispita za pripadnike fizičkog i tehničkog obezbeđenja i privatnog detektiva, *Službeni glasnik Republike Srpske*, 85/12.
- Pravilnik o obuci radi sticanja sertifikata za obavljanje poslova fizičke zaštite ili tehničke zaštite i imovine kao i odgovorne osobe, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, 54/02,

- Pravilnik o tehničkim napravama, sredstvima i opremi koja se mogu koristiti za obavljanje poslova tehničke zaštite, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, 54/02, 66/03;
- Sajko J. i Mikac R., (2009). Privatizacija sigurnosti kao trend novog doba: Privatna industrija sigurnosnog sektora kao integralni dio nacionalne sigurnosti SAD-a. *Journal of Interdisciplinary Research on War and Peace*, 12(23), 51-72;
- Udruženje menadžera sigurnosti u Bosni i Hercegovini (2005). *Zbirka propisa iz oblasti zaštite ljudi i imovine u F BiH*, sa komentarom i specijalnim dodatkom. Sarajevo: Udruženje menadžera sigurnosti u BiH;
- Uredba o mjerama zaštite finansijskih institucija, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, 18/09, 24/12;
- Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, 78/08, 70/13;
- Zakon o agencijama za obezbjeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti, *Službeni glasnik Republike Srpske*, 4/12;

Biografije

Almir Pustahija, diplomirao na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu 2006. godine, gdje takođe upisuje postdiplomski studij 2009. godine i magistrira 2012. godine. Duži vremenski period obavljao dužnosti u službi javne i privatne sigurnosti. Trenutno je doktorand na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, gdje je i angažovan kao saradnik na nastavnom predmetu *Sistemi privatne sigurnosti*. E-mail: apustahija-ds@fkn.unsa.ba

Emir Ganić, diplomirao na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Angažovan više od jednog desetljeća na poslovima i zadacima u kompanijama za privatnu sigurnost u Bosni i Hercegovini. E-mail: johnny-b@hotmail.com